
Dr Lepa BABIĆ
Univerzitet Singidunum, Poslovni fakultet, Beograd
Dr Boris KORDIĆ
Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti, Beograd

Izvorni naučni rad PEDAGOGIJA LXVII, 4, 2012. UDK: 316.644- 057.874:378(497.11)

STAVOVI MATURANATA PREMA NASTAVKU ŠKOLOVANJA¹

Rezime: *S obzirom na reformske promene u Srbiji i veliki značaj visokog obrazovanja na putu usklađivanja sa EU, sprovedeno je istraživanje stavova maturanata o nastavku školovanja na prigodnom uzorku u Beogradu, sa ciljem da se utvrdi u kojoj meri i kako maturanti vrednuju visoko obrazovanje. Istraživanje je sprovedeno upitnikom posebno sastavljenim za ovu svrhu. Izdvojeni su značajni faktori koji govore o stavovima mladih: »fakultet je budućnost«, »savesno školovanje«, »ulaganje u obrazovanje«, »drugim sredstvima do karijere«, »diploma« i »uticaj roditelja«. Takođe su izdvojene tipične grupe srednjoškolaca s obzirom na izraženost navedenih faktora a nazvane su: Studiozni, Školomrsci, Karijeristi i Znanjemrsci. Osnovni nalaz studije ukazuje na to da maturanti cene visoko obrazovanje i dovode ga u vezu sa dobrom karijerom, ali da deo maturanata nije izgradio savestan odnos prema školovanju što može predstavljati ozbiljan problem u prilagođavanju na studiranje. Treba veću pažnju posvetiti stvaranju radnih navika kod srednjoškolaca i studioznijem pristupu usvajanju i primeni znanja kako bi se stvorile generacije maturanata sa dobrom polaznom osnovom za studiranje.*

Ključne reči: *maturanti, fakultet, visoko obrazovanje, karijera, diploma.*

Obrazovanje u Srbiji: stanje i značaj

Globalna ekonomija zahteva sve veću fleksibilnost radne snage. Savremene organizacije sve više predstavljaju sredinu usmerenu na učenje kroz razmenu informacija i kroz iskustvo. Od ljudi se očekuje da sami upravljaju svojom karijerom podižući stalno nivo svojih kompetencija. Oni više ne mogu bazirati svoju sigurnost na stalnom radnom mestu jer su radna mesta postala nestabilna. Sigurnost treba tražiti u konceptu za-

¹ Ovaj naučni rad proistekao je iz saradnje dva projekta: »Bezbednost i zaštita organizovanja i funkcionisanja vaspitno-obrazovnog sistema u Republici Srbiji (osnovna načela, principi, protokoli, procedure i sredstva)«, br. 47017, za period 2011–2014. godine, i »Unapređenje konkurentnosti Srbije u procesu pristupanja Evropskoj uniji«, koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, br. 47028, za period 2011–2014. godine.

pošljivosti, odnosno u permanentnom obrazovanju koje garantuje visok kvalitet radne snage i konkurentnost na tržištu rada.

U Srbiji postoji veliki raskorak između ponude i tražnje na tržištu rada. Osnovni uzrok su nedovoljna i zastarela znanja, kako zaposlenih tako i nezaposlenih lica, što je posledica tehnološkog zaostajanja Srbije (Šuković, 2009). Reforma obrazovanja je neophodna kako bi se ponuda radne snage prilagodila tražnji. Mladi ljudi se nalaze u posebno nezgodnoj poziciji jer se suočavaju sa problemom nezaposlenosti na početku svoje karijere. Kolika je svest mladih ljudi o značaju obrazovanja za bolje pozicioniranje na tržištu rada, može se proveriti kroz stavove maturanata prema nastavku školovanja nakon završene srednje škole. S tim ciljem je sprovedeno istraživanje na prigodnom uzorku maturanata u Beogradu. Pre nego što prikazemo istraživanje, osvrnućemo se na obrazovanje u Srbiji.

Politika EU u oblasti obrazovanja usko je povezana sa idejom o izgradnji »društva znanja« u okviru kojeg se ljudi stalno obrazuju podižući nivo svoje kompetentnosti i znanja. Zemlje regiona koje teže evropskim integracijama dužne su da razvijaju obrazovne programe u skladu sa Lisabonskom strategijom koja predstavlja dokument kojim se definišu budući ciljevi obrazovnih sistema unutar Evropske unije. Predstavnik društva znanja jeste obrazovana osoba. S obzirom na to da je ličnost u središtu procesa obrazovanja, važno je posvetiti pažnju njegovom odnosu prema obrazovanju i radu. Posebno su važni stavovi mladih ljudi prema daljem obrazovanju.

Pokazatelji zasnovani na poslednja dva popisa stanovništva (1991–2002) pokazuju da se obrazovna struktura stanovništva Srbije znatno promenila nabolje (Jokić i Petovar, 2009). Smanjio se broj lica sa završenom osnovnom školom i bez završene osnovne škole, a povećao se sa srednjim i visokim obrazovanjem. Bez obzira na pozitivan trend, trenutna obrazovna struktura ne zadovoljava kriterijume EU i pokazuje određena odstupanja od proseka zemalja EU. Tako pokazatelji za srednjoškolsko obrazovanje između Srbije i EU nemaju veliko odstupanje, ali za tercijarno (odnosno visokoškolsko) obrazovanje pokazuju velike razlike. Procenat populacije starosti 30–34 godine sa tercijarnim obrazovanjem u EU iznosi 24,3 odsto, a u Srbiji 14,7 odsto.

Srednja škola je neophodni korak ka fakultetu. Međutim, situacija sa statusom srednjoškolskog obrazovanja u Srbiji je zabrinjavajuća. Prema nalazima istraživanja sprovedenog 2009. godine na teritoriji Srbije, ustanovljeno je da srednjoškolci ne vide svrhu srednjoškolskog obrazovanja (Baucal i dr., 2009). Gradivo koje se uči preobimno je, suvoparno i bez upotrebne vrednosti. Predavanja su jednolična i dosadna. Sve to deluje besmisleno i utiče negativno na motivaciju za učenje. Škola se doživljava kao nužno zlo jer ne nudi znanja i veštine neophodne za uspeh u životu. Roditelji su zainteresovani za školski uspeh svoje dece i dovode ga u neposrednu vezu sa njihovom budućnošću. Stoga je rezultat da srednjoškolci uglavnom uče kampanjski i samo za ocenu. To potvrđuju i zaključci OECD/PISA istraživanja sprovedenog 2003. u Srbiji koji pokazuju da motivacija nema nikakvog udela u postignućima učenika iz matematike (Pavlović Babić, 2007).

Metodološki okvir istraživanja

Istraživanje je sprovedeno upitnikom na prigodnom uzorku maturanata iz Beograda. Ukupan uzorak čine 203 maturanta. Od toga je 100 devojaka i 103 mladića uzrasta između 17 i 19 godina. Obuhvaćene su sledeće škole, odnosno smerovi: Četvrta be-

ogradska gimnazija (54), Druga ekonomska (43), Elektroprivredna (37), Železničko-tehnička (27), Farmaceutsko-fizioterapeutska – farmaceutski tehničar (21) i Farmaceutsko-fizioterapeutska – maser (21). Upitnik se sastojao od tvrdnji koje govore o prethodnom školovanju, o odnosu prema znanju, o stavovima prema fakultetu, o očekivanjima od budućeg posla i o ličnom angažovanju na sticanju znanja. Odgovori na tvrdnje dati su u obliku petostepene Likertove skale. U obradi podataka, pored deskriptivne statistike, korišćena je i multivarijantna statistika.

Rezultati istraživanja

Prvo ćemo prikazati kako su ocenjene pojedine tvrdnje iz upitnika, a zatim ćemo izneti rezultate faktorske analize glavne komponente i rezultate hijerarhijske klaster analize. U tabeli 1 prikazane su tvrdnje koje su ispitanici ocenili najvišom ocenom. Iz tvrdnji se može zaključiti da većina ispitanika planira da nastavi školovanje i smatra da je ulaganje u znanje i usavršavanje, kao i poznavanje stranih jezika, isplativo.

Tabela 1. Tvrdnje ocenjene najvišom ocenom

Poznavanje stranog jezika bitno je u poslu.	4,60
Planiram da nastavim školovanje (fakultet).	4,41
Bitno mi je da studiram ono što volim.	4,31
Isplati se ulagati u znanje i usavršavanje.	4,29

U tabeli 2 prikazane su tvrdnje koje su ispitanici visoko ocenili (iznad 4,00). Iz tvrdnji se vidi da većina ispitanika smatra da je za uspeh u nalaženju posla i u poslu važno visoko obrazovanje i spremni su da ulažu novac u svoje obrazovanje. Ono što je važno istaći jeste da veliki broj ispitanika iskazuje zadovoljstvo sobom zbog učenja.

Tabela 2. Visoko ocenjene tvrdnje

Završen fakultet znači mnogo veće šanse pri nalaženju posla.	4,16
Za uspeh u poslu potrebno je celog života proširivati svoje znanje.	4,09
Uložio/uložila bih novac u svoje obrazovanje.	4,09
Što više naučim, zadovoljniji/zadovoljnija sam sobom.	4,04

Interesantno je pogledati tvrdnje koje su nisko ocenjene (v. tabelu 3). One potvrđuju stavove iskazane u tabeli 1, tj. da ispitanici vole učenje i cene obrazovanje, samo na suprotan način, odnosno tako što se ne uči samo za prolaznu ocenu i time što se pojam »štreber« ne izjednačava sa učenjem, niti se smatra da su »štreberi« gubitnici. Takođe se potvrđuje želja ispitanika da studiraju ono što vole time što se ne opredeljuju za fakultete koji se lako završavaju.

Tabela 3. Nisko ocenjene tvrdnje

Učim za prolaznu ocenu.	2,43
Štreberi su luzeri.	2,38
Opređeljujem se za fakultet koji se lakše/brže završava.	2,34
Onaj ko uči je štreber.	2,18

Faktorskom analizom smo izdvojili šest faktora i dali im redom sledeća imena: »fakultet je budućnost«, »savesno školovanje«, »ulaganje u obrazovanje«, »drugim sredstvima do karijere«, »diploma« i »uticaj roditelja«. Faktor »fakultet je budućnost« okuplja tvrdnje koje govore o želji da se nastavi školovanje na fakultetu, da studiranje unapređuje ličnost, da je fakultetsko obrazovanje bolji put do nalaženja posla i da neprestano treba ulagati u obrazovanje i širenje znanja. Faktor »savesno školovanje« čine tvrdnje koje govore o tome da je škola na prvom mestu, da se za kontrolne zadatke temeljno spremaju, da je važno uraditi domaće zadatke, da treba biti redovan na nastavi, da je bitan prosek ocena, da ocene odražavaju stečeno znanje i da školovanje ispunjava očekivanja. Faktor »ulaganje u obrazovanje« govori o spremnosti da se ulaže novac u obrazovanje, da se pohađaju razni seminari, kursevi i slično, da se školuje u inostranstvu, da se volontira, kao i o navikama da se čitaju knjige, novine, i da se prate obrazovne emisije. Faktor »drugim sredstvima do karijere« okuplja tvrdnje koje govore o interesu za posao samo zbog materijalnih razloga, o instrumentalnoj vrednosti diplome, o spremnosti da se koriste sporedni putevi za nalaženje posla: preko ljudi na položajima, putem fizičkog izgleda, pa čak i laganjem na intervjuu za posao. Faktor »diploma« okuplja tvrdnje koje govore da je diploma važna za nalaženje posla i da je važnija od znanja, kao i tvrdnje koje govore o spremnosti da se upiše na lakši fakultet ili na onaj na koji se upisuje većina vršnjaka, kao i da fakultet oduzima slobodno vreme. Faktor »uticaj roditelja« govori o izboru fakulteta na osnovu želja ili zanimanja roditelja, kao i na osnovu finansijskih mogućnosti.

Tabela 4. Koeficijenti Pirsonove korelacije za navedene faktore

	savesno školovanje	ulaganje u obrazovanje	svim sredstvima do karijere	diploma	uticaj roditelja
fakultet je budućnost	.313(**)	.576(**)	-.369(**)	.018	-.197(**)
savesno školovanje		.174(*)	-0,09	.009	.098
ulaganje u obrazovanje			-.358(**)	.059	-.145(*)
svim sredstvima do karijere				.094	.189(**)
diploma					.144(*)

** statistička značajnost na nivou 0.01

* statistička značajnost na nivou 0.05

Faktor »fakultet je budućnost« srednje je povezan sa faktorom »ulaganje u obrazovanje« i nisko povezan sa faktorom »savesno školovanje«, dok je negativno i nisko povezan sa faktorom »drugim sredstvima do karijere« i veoma nisko i negativno sa

faktorom »uticaj roditelja«. Faktor »savesno školovanje«, pored navedene povezanosti sa faktorom »fakultet je budućnost«, nisko je povezan sa faktorom »ulaganje u obrazovanje«. Faktor »ulaganje u obrazovanje« kao i faktor »fakultet je budućnost« negativno su povezani sa faktorima »drugim sredstvima do karijere« i »uticaj roditelja«. Faktor »diploma« i faktor »drugim sredstvima do karijere« veoma su nisko povezani sa faktorom »uticaj roditelja«.

Tabela 5. Prosečne vrednosti izraženosti faktora prema vrsti srednje škole

	ukupno	gimnazija	ekonomska	farmaceutski tehničar	maser	elektroprivredna	železničko- tehnička
fakultet je budućnost	4,09	4,37	4,14	4,22	4,18	3,95	3,46
savesno školovanje	2,99	2,96	2,76	3,34	3,23	2,65	3,46
ulaganje u obrazovanje	3,68	3,98	3,78	3,90	3,61	3,48	3,04
drugim sredstvima do karijere	3,25	3,02	3,42	3,13	2,99	3,30	3,67
diploma	2,86	2,85	2,94	3,03	2,82	2,98	2,52
uticaj roditelja	2,18	1,83	2,29	1,84	2,21	2,48	2,57
N (broj ispitanika)	203	54	43	21	21	37	27

U tabeli 4 su izračunate vrednosti izraženosti faktora na ukupnom uzorku i po pojedinim srednjim školama. Najizraženije se vrednuje »fakultet je budućnost«, i to posebno među gimnazijalcima, dok je najslabije izražen kod učenika železničko-tehničke škole. Sledeći po izraženosti jeste faktor »ulaganje u obrazovanje« koji je takođe najprisutniji kod gimnazijalaca a najmanje prisutan kod učenika železničko-tehničke škole. Relativno je izražena spremnost da se drugim sredstvima obezbedi karijera, i to najviše kod učenika ekonomske škole, a najmanje kod učenika koji se obrazuju za masere iz Farmaceutsko-fizioterapeutske škole. Savesno školovanje je prosečno izraženo, s tim da je kod učenika farmaceutsko-tehničkog smera najizraženije, a najmanje je izraženo kod učenika elektroprivredne škole. Instrumentalno vrednovanje diplome nešto je ispod proseka, s tim što je najizraženije kod učenika farmaceutsko-tehničkog smera a najmanje kod učenika železničko-tehničke škole. Najslabije je izražen uticaj roditelja na studiranje i to posebno kod gimnazijalaca i učenika farmaceutsko-tehničkog smera, a relativno je izraženiji kod učenika železničko-tehničke i elektroprivredne škole.

Tabela 6. Matrica strukture kanoničkih diskriminacionih funkcija

	1	2	3
ulaganje u obrazovanje	.712(*)	-.086	.266
fakultet je budućnost	.633(*)	-.117	-.151
uticaj roditelja	-.083	.778(*)	.134
drugim sredstvima do karijere	-.248	.457(*)	.139
savesno školovanje	.230	.047	.556(*)
diploma	.182	.353	-.516(*)

Na osnovu hijerarhijske klaster analize i kanoničke diskriminativne analize, izdvojene su četiri tipične grupe maturanata u odnosu na šest faktora koje smo dobili istraživanjem. Prva funkcija razlikuje grupe na osnovu faktora »ulaganje u obrazovanje« i »fakultet je budućnost« (v. tabelu 5). Druga funkcija razlikuje grupe na osnovu faktora »uticaj roditelja« i »drugim sredstvima do karijere«. Treća funkcija razlikuje grupe na osnovu faktora »savesno školovanje« i »diploma«.

Tabela 7. Aritmetičke sredine dimenzija prema klasterima

klasteri	broj učenika	fakultet je budućnost	ulaganje u obrazovanje	savesno školovanje	diploma	drugim sredstvima do karijere	uticaj roditelja
1.	72	4,54	4,26	3,24	2,75	2,81	1,61
2.	85	3,81	3,18	2,60	2,99	3,39	2,25
3.	38	4,24	4,05	3,41	3,11	3,64	3,11
4.	8	2,27	1,98	3,02	1,42	4,01	2,21
Prosek		4,09	3,68	2,99	2,86	3,25	2,18

U 1. grupu ulaze 72 maturanta (35 odsto). To je grupa kod koje je najizraženija prva funkcija (ulaganje u obrazovanje i fakultet je budućnost; v. tabelu 6), a najslabije je izražena treća funkcija (uticaj roditelja i drugim sredstvima do karijere). U 2. grupu ulazi 85 maturanata (42 odsto). To je grupa kod koje je najslabije izraženo »savesno školovanje«, slabo je izraženo »ulaganje u obrazovanje« i »fakultet je budućnost«, a ostali pokazatelji su u visini proseka za ukupni uzorak. U 3. grupu ulazi 38 maturanata (19 odsto). To je grupa kod koje je veoma izražena prva funkcija kao i kod 1. grupe, ali je zato uticaj roditelja najizraženiji (suprotno od 1. grupe). U ovoj grupi je, takođe, najizraženije savesno školovanje i instrumentalno vrednovanje diplome, a veoma je izražena spremnost da se drugim sredstvima dođe do karijere. U 4. grupu ulazi 8 maturanata (4 odsto). To je grupa kod koje je prva funkcija najslabije izražena a najviše je izražena spremnost da se drugim sredstvima gradi karijera.

Na osnovu dobijenih opisa, grupama smo dali sledeće nazive: 1. Studiozni – jer cene visoko obrazovanje i ulaganje u njega; 2. Školomrsci – jer se nesavesno odnose prema školovanju iako umereno cene visoko obrazovanje; 3. Karijeristi – jer koriste sva sredstva da obezbede karijeru, uključujući i visoko obrazovanje, savestan odnos prema školi i uticaj roditelja, a diploma se posmatra instrumentalno, kao sredstvo za ostvarenje ciljeva; 4. Znanjemrsci – jer ne cene obrazovanje ni diplome a spremni su da grade karijeru drugim sredstvima.

Diskusija

Rezultati dobijeni na prigodnom uzorku srednjoškolaca u Beogradu pokazuju da maturanti visoko cene znanje i obrazovanje i povezuju ga sa boljom perspektivom u

karijeri i uspehom u poslu. S tim u skladu je nalaz da većina maturanata želi da nastavi školovanje na fakultetu. Rezultat našeg istraživanja – da većina maturanata želi da studira ono što voli, poklapa se sa rezultatima ankete sprovedene među maturantima putem sajta prijemni.infostud.com tokom marta 2012. godine, gde 79 odsto anketiranih kao razlog studiranja navodi želju da stekne više znanja iz oblasti koje ga interesuju (Prijemni.infostud, 2012). Drugi razlog istog istraživanja – da se sa fakultetskom diplomom lakše nalazi posao, daje 51 odsto maturanata, što je takođe slično rezultatu naše studije po kojem završeni fakultet znači mnogo veće šanse pri nalaženju posla. S obzirom na to da je naš uzorak prigodan i ograničen na Beograd, treba imati na umu da nalazi istraživanja među srednjoškolicima u Srbiji pokazuju da beogradski srednjoškolci, u odnosu na srednjoškolce iz ostalih regiona Srbije, više vrednuju obrazovanje, ali takođe imaju niži nivo unutrašnje motivacije i niži nivo školske anksioznosti (Baucal i dr., 2009). Visokom vrednovanju obrazovanja sigurno doprinosi život u velegradu koji je jak univerzitetski i kulturni centar Srbije. Međutim, srednja škola ne doprinosi visokom vrednovanju obrazovanja jer je većina srednjoškolaca nezadovoljna srednjoškolskim obrazovanjem, kako pokazuje studija školske motivisanosti učenika u Srbiji (Baucal i dr., 2009).

U našem istraživanju stavova maturanata prema nastavku školovanja, najpouzdaniji i najintegrisaniji faktor jeste »fakultet je budućnost«. On se pokazao i kao najjače izražen (4,09). Ovaj nalaz govori o tome da se visoko obrazovanje izuzetno ceni među maturantima jer se povezuje sa boljom i uspešnijom poslovnom karijerom i generalno doprinosi većem zadovoljstvu sobom. S obzirom na to da je upitnik sastavljen tako da je veliki broj tvrdnji formulisan da odražava stavove prema ponašanju, za razliku od stavova prema objektima (Fišbejn i Ajzen, 1975), oni se odnose na uže područje specifičnih ponašanja tako da je podudarnost između stavova i ponašanja veća i omogućava predviđanje. To znači da ovakav pokazatelj predviđa da će se veliki broj ispitanika prijaviti za upis na fakultet. Za državu koja teži reformama u obrazovanju, ovo je značajan podatak, posebno ako bi se dobijeni nalaz potvrdio na reprezentativnom uzorku, jer govori o razvojnom potencijalu ljudskog kapitala u Srbiji.

Sa faktorom »fakultet je budućnost« najviše korelira faktor »ulaganje u obrazovanje« ($r = 0.576$) koji govori o spremnosti i o ulaganju resursa u obrazovanje, kako novca tako i vremena. Faktor »ulaganje u obrazovanje« drugi je po redu izraženosti (3,68) tako da se fakultet pokazao značajnijim od obrazovanja. Možemo pretpostaviti da je svest o značaju fakultetskog obrazovanja prisutna kod većine maturanata čak i kada nemaju izraženu potrebu za ulaganjem u obrazovanje. Proizvod ovakvog stanja mogu biti mladi ljudi koji su diplomirali na fakultetu a bez dovoljno širokog obrazovanja koje bi trebalo da ih karakteriše kao akademske građane. Još je veći raskorak prisutan kad se stavovi prema fakultetu uporede sa ulaganjem voljnog napora u školovanje što se vidi po izraženosti faktora »savesno školovanje« (2,99). Dakle, maturanti žele da studiraju ali se ne trude da ispune svoje srednjoškolske obaveze. Maturanti verovatno ne dovode u vezu savesno školovanje sa budućom lakoćom studiranja. Ili bi se moglo reći da njihova želja da studiraju nije praćena dovoljnim ulaganjem napora kako bi bila ostvarena. U svakom slučaju, niska izraženost faktora »savesno školovanje« u skladu je sa nalazima studije školske motivisanosti učenika u Srbiji koji ukazuju na slabu motivisanost srednjoškolaca da uče (Baucal i dr., 2009).

Bilo bi interesantno istražiti u kojoj meri savesno školovanje utiče na uspeh studiranja tokom prve godine studija s obzirom na to da su dobre radne navike jedan od

preduslova uspeha na studijama. Naši podaci dobijeni klaster analizom ukazuju na to da je kod 54 odsto mladih (Studiozni i Karijeristi) potreba za fakultetom i obrazovanjem praćena savesnim školovanjem. Kod grupe mladih koje smo nazvali Školomrsci ta podudarnost ne postoji. Stoga se može pretpostaviti da će ta grupa (42 odsto) imati teškoće tokom studiranja zbog slabo razvijenih radnih navika. Ovo je propust srednjoškolskog obrazovanja u Srbiji jer se ne posvećuje pažnja motivisanju učenika tokom školovanja (Baucal i dr., 2009).

Izražena je spremnost da se karijera ostvari svim sredstvima (3,25). Najizraženija je kod grupe mladih nazvanih Znanjemrsci, zatim kod Karijerista, a najmanje je izražena kod Studioznih. To govori da je ostvarivanje karijere drugim sredstvima upravo proporcionalno ostvarivanju karijere putem fakultetskog obrazovanja, što potvrđuje i negativna korelacija između datih faktora (v. tabelu 4). Oni koji nisu u mogućnosti, ili nisu u stanju, ili ne žele da studiraju, nalaze se u poziciji da karijeru grade na druge načine. Takođe, oni koji ulažu u studiranje očekuju da će im, pre svega, stečeno znanje i diploma omogućiti karijeru.

Kod Karijerista je, pored izražene spremnosti da se karijera ostvari svim sredstvima, najjače izraženo savesno školovanje, što ukazuje na značaj koji ulaganje napora i ispunjavanje obaveza igraju kod Karijerista kao sredstvo uspeha tokom školovanja i preduslov za uspešnu karijeru. Treba napomenuti da je kod Karijerista najizraženiji faktor »uticaj roditelja«, što objašnjava izraženost savesnog školovanja. Roditelji usmeravaju decu ka sticanju fakultetskog obrazovanja i grade kod njih radne navike kako bi bili odlični učenici tokom školovanja i tako obezbedili prijem na fakultete. Kod Karijerista je takođe najizraženije instrumentalno gledanje na diplomu. To znači da se kod Karijerista cene spoljašnji znaci uspeha i da je, pored unutrašnje, snažno prisutna spoljašnja motivacija. Stoga je kod Karijerista slabije izražen par »fakultet je budućnost« i »ulaganje u obrazovanje« za razliku od Studioznih.

Faktor »uticaj roditelja« najslabije je izražen i pokazuje negativnu povezanost sa faktorima »fakultet je budućnost« i »ulaganje u obrazovanje«, a pozitivnu sa faktorima »svim sredstvima do karijere« i »diploma« (v. tabelu 4). Ovakve nalaze ne treba tumačiti tako da roditelji ne utiču na pozitivne stavove prema obrazovanju kod svoje dece. Sigurno je da su roditelji odigrali svoju ulogu kod grupe Studioznih, tako što su kod dece razvili unutrašnju motivaciju za obrazovanje i autonomnost u odlučivanju. To su deca koja imaju slobodu da biraju fakultet prema svojim interesovanjima i stoga je dejstvo faktora »uticaj roditelja« najslabije izraženo jer faktor govori o direktnom uplivu roditelja na ponašanje dece. Kod Karijerista je važna spoljašnja motivacija kao i spoljašnji znaci uspeha i puta ka uspehu tako da je uticaj roditelja vidljiv. Povezanost sa spoljašnjom motivacijom potvrđuje i pozitivna povezanost »uticaja roditelja« sa faktorom »diploma« koji govori o instrumentalnoj ulozi diplome.

Na kraju treba reći da je naš uzorak prigodan i da veći broj ispitanika ide u škole koje pripremaju za fakultet (gimnazija, ekonomska, farmaceutska-fizioterapeutska). Stoga treba rezultate istraživanja uzeti kao pokazatelje opšteg odnosa srednjoškolaca prema nastavku školovanja, a procenite tumačiti u skladu sa činjenicom da je uzorak uzet u Beogradu i da je 90 odsto ispitanika iz škola koje pripremaju za fakultet.

U reformskim promenama u Srbiji značajnu ulogu igra podizanje obrazovnog nivoa domaćeg stanovništva. Na osnovu prigodnog istraživanja na maturantima u Beogradu, može se steći povoljna slika o odnosu maturanata prema nastavku školovanja na fakultetima i o značaju visokog obrazovanja za buduću karijeru. Ono što obeshrabruje

jesu slabe školske navike i nedovoljna motivisanost određenog broja mladih za školovanje. Odgovornost leži dobrim delom i na neadekvatnom odnosu srednjoškolskog kadra prema motivisanju učenika u nastavnom procesu. Slabo razvijene radne navike i nedovoljna motivacija predstavljaju otežavajući faktor u prilagođavanju maturanata na studiranje.

Literatura

1. Baucal, A., Pavlović Babić, D., Đurić, V., Tošković, O., Radišić, J., Stanković, D. i Buđevac, N. (2009), *Školska motivacija učenika u Srbiji – istraživački izveštaj*, Beograd, Ministarstvo prosvete Republike Srbije i Institut za psihologiju.
2. Jokić, V., Petovar, K. (2009), »Socijalna isključenost i obrazovanje«, *Arhitektura i urbanizam* 27, 46–56.
3. Pavlović Babić, D. (2007), *Evaluativna istraživanja obrazovnih postignuća: konceptualne i metodološke mogućnosti i ograničenja u interpretaciji rezultata*, doktorska disertacija, Beograd, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
4. Prijemni.infostud, Istraživanje o izboru studija među maturantima 2012, preuzeto 16. maja 2012. sa sajta http://prijemni.infostud.com/dokumenti/rezultati_istrazivanja_o_izboru%20studija%202012.pdf
5. Fishbein, M., Ajzen, I. (1975), *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*, Reading, MA, Addison-Wesley.
6. Šuković, D. (2009), »Stanovništvo Srbije u fokusu tržišta rada«, *Stanovništvo* 47(2), 85–99.

* * *

ATTITUDES OF HIGH-SCHOOL GRADUATES TOWARDS CONTINUING EDUCATION

Summary: *Considering the reform changes in Serbia and the great importance of higher education in the way adjusting to EU, the research has been made considering the attitudes of high-school graduates towards continuation of education at the appropriate sample in Belgrade, with the aim of determining in which extent the high school graduates evaluate higher education. The research has been done by the questionnaire, specially designed for this purpose. There are special factors which tell about the attitudes of the young "faculty is future", "thorough education", "investment into education", "other means for career", "diploma", and "parents' influence". Also, there are special groups of high school students and they were named according to the stated factors: studious, school-haters, carearists, and knowledge-haters. The basic review of the study proves that high-school graduates value higher education and bring it into connection with good career, but one part of the high-school graduates so not have a clear attitude towards education, and this may represent a serious problem in adjusting to studying. Greater attention should be paid to establishing working habits of the high school students and amore studious approach to adopting and application of knowledge, so that a generation of high-school graduates with good foundation for studying can be created.*

Key words: *high school graduates, faculty, higher education, career, diploma.*

ОТНОШЕНИЕ К ПРОДОЛЖЕНИЮ ОБРАЗОВАНИЯ ВЫПУСКНИКОВ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

Резюме: Из-за реформ в Сербии и большого значения высшего образования на пути к гармонизации с ЕС, проведен в Белграде опрос над соответствующей выборкой, об отношении выпускников средних школ к продолжению учебы; цель была - определить в какой степени и как выпускники оценивают высшее образование. Опрос был проведен с помощью, специально построенной для этой цели, анкеты. Выделены важные факторы, которые говорят об отношении молодых людей: „факультет-это будущее“, „ добросовестное образование“, „инвестиции в образование“, „другими средствами до карьеры“, „диплом“, „влияние родителей“. Выделены также и типичные группы школьников в связи с выражением данных факторов. Мы их назвали: Старательные, Школоненавистники, Карьеристы, Знаниененавистники. Основной вывод исследования обнаруживает, что выпускники ценят высшее образование, связывая его с хорошей карьерой, но, что часть абитуриентов не обладает добросовестным отношением к образованию; это могло бы вызвать серьезные проблемы в адаптации к факультету. Поэтому, большее внимание необходимо уделить созданию трудовых навыков учащихся средних школ и более ответственно заняться подходом к принятию и применению знаний, чтобы создать поколения выпускников с лучшей подготовкой для высшей школы.

Ключевые слова: выпускники, факультет, высшее образование, карьера, диплом.